

Quaderns de la Igualtat

Dones i universitat

[publicacions]

urv

Dones i universitat

Quaderns de la Igualtat, 1

Dones i universitat

Distinció Maria Antònia Ferrer 2009

Tarragona, 2010

Edita:
Publicacions URV

1a edició: octubre 2010
ISBN: 978-84-693-4800-0

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili:
Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona
Tel. 977 558 474 - Fax: 977 558 393
www.urv.cat/publicacions
publicacions@urv.cat

Índex

Presentació	7
<i>Maria Bargalló, vicerectora d'Estudiants i Comunitat Universitària</i>	
La Distinció Maria Antònia Ferrer	9
Acta del Jurat 2009	13
Nota biogràfica de Berta Ramos	17
La força de la vida	19
<i>Berta Ramos, membre del Gabinet de Comunicació i Relacions Externes de la URV</i>	
La situació de les dones i els homes a la universitat: la necessitat de polítiques d'igualtat	25
<i>Inma Pastor, professora de Sociologia i directora de l'Observatori de la Igualtat de la URV</i>	

Presentació

La publicació que teniu a les mans és una iniciativa de l'Observatori de la Igualtat de la Universitat Rovira i Virgili que forma part de les mesures previstes al Pla d'igualtat de la URV (2007-10). En concret, en l'eix 3 es plasma el compromís de la Universitat amb els valors de la igualtat i la no-discriminació i en la mesura 5.1 es preveu la difusió de les recerques amb orientació de gènere. Quaderns de la Igualtat representa la materialització d'aquest objectiu. Aquesta col·lecció aspira a ser un espai on es recullin aportacions de tota la comunitat universitària destinades a fer avançar les polítiques d'igualtat per raó de gènere. Docència, recerca i transferència són les missions de la universitat a les quals l'Observatori de la Igualtat vol contribuir tot afegint coneixement i reflexió des de la perspectiva de gènere.

L'edició d'aquests quaderns ens permetrà també tenir accés als discursos de les persones reconegudes amb la Distinció M. Antònia Ferrer, que anualment entrega la URV a través de l'Observatori amb motiu del Dia Internacional de les Dones. El número 1 es titula *Dones i universitat* i recull el discurs de la persona distingida en l'edició de l'any 2009, la Sra. Berta Ramos. També s'hi inclou una reflexió, a càrrec de la directora de l'Observatori, sobre la necessitat d'implementar polítiques d'igualtat en l'àmbit universitari i acadèmic.

Com diu el preàmbul del Pla d'igualtat de la URV, les polítiques d'igualtat per raó de gènere volen ser un instrument per ajudar-nos a construir una universitat més solidària, més justa i més lliure. Us convidem a col·laborar en aquesta tasca i posem al vostre servei una nova eina editada per Publicacions URV.

MARIA BARGALLÓ, vicerectora d'Estudiants i Comunitat Universitària
de la Universitat Rovira i Virgili

La Distinció Maria Antònia Ferrer

Presentació

La igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes no s'aconsegueix només mitjançant el coneixement i l'aplicació de les lleis. Es constata dia a dia que persisteixen actituds discriminatòries, normes pautades, hàbits socials i culturals molt arrelats, que impedeixen que aquest principi bàsic d'igualtat es dugui a la pràctica satisfactòriament. Per tot això, segueixen sent necessaris actes de reconeixement que facin visibles les aportacions de les dones en la defensa dels seus drets i en la promoció del coneixement sobre les desigualtats i discriminacions persistents.

És per això que la Universitat Rovira i Virgili preveu dues mesures: les mesures 1.4 i 1.5 del Pla d'igualtat entre els homes i les dones (2007–10), que consisteixen en la celebració d'un acte de reconeixement a la persona o entitat de la societat civil i/o departament o centre de l'àmbit de la URV que s'hagi destacat per la defensa dels drets de les dones. En concret, amb l'eix 1 d'aquest Pla es preveuen una sèrie de mesures dirigides a visibilitzar el sexisme existent, a sensibilitzar i a crear un estat d'opinió favorable a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. El sexisme contravé els principis de llibertat, democràcia, justícia, igualtat i solidaritat que regeixen la nostra Universitat. El fet de reconèixer que la nostra comunitat forma part del problema ens impulsa a assumir la responsabilitat d'aportar-hi solucions.

En aquest sentit, ens sumem a una de les línies del V Pla d'acció i desenvolupament de les polítiques de dones de l'Institut Català de les

Dones a Catalunya. Aquest Pla treballa en la línia de fer possible el reconeixement de les experiències de les dones en tots els àmbits i vol promoure un canvi cultural que propiciï una nova manera d'entendre el pacte social entre dones i homes. És per això que s'incideix en mesures de sensibilització, formació, i recerca i coneixement de la realitat, i s'hi implica de forma especial els agents educatius, culturals i transmissors de valors.

L'Observatori de la Igualtat fa seu aquest objectiu i treballa per materialitzar-lo en l'àmbit de la URV. És per això que hem considerat necessari que una de les accions a implementar havia de ser donar-li forma a l'acte de reconeixement previst en el Pla d'igualtat. Creiem en la importància de la visibilització de les dones i de les seves aportacions a la millora de la societat. És amb aquest objectiu que hem volgut posar un nom a la distinció que volem instaurar.

Amb el lliurament d'aquesta distinció es vol continuar sensibilitzant sobre la necessitat de seguir treballant per eliminar les desigualtats existents i destacar la contribució que alguns membres de la comunitat universitària han fet per la igualtat entre els homes i les dones.

La distinció duu el nom de la Dra. M. Antònia Ferrer i Bosch (Tarragona, 1926). Buscàvem una persona de Tarragona que destaqués per la seva vinculació amb la Universitat i per haver desenvolupat diferents iniciatives que promovien el coneixement a la ciutat de Tarragona (és una dona amb una important dimensió de transferència de coneixement i molt vinculada a la vida acadèmica i científica de la Universitat). M. Antònia Ferrer es va llicenciar el 1949 en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona. El 1976 es va doctorar en Història per la mateixa universitat, de la qual va ser professora titular fins a la jubilació. La seva línia d'investigació ha estat principalment el món contemporani, i pensament i societat, sobre la qual ha publicat nombrosos articles en revistes especialitzades i comunicacions presentades en congressos. Per M. Antònia Ferrer Bosch, Tarragona sempre ha estat un punt de referència en els seus estudis i publicacions, la seva recerca s'ha adreçat a conèixer l'univers imaginari que regia la societat clàssica. Un cop jubilada, ha dedicat el seu temps a recuperar el llegat cultural de Tarragona, sobretot del món romà. En són exemple els llibres Context europeu de la Reial

Societat Arqueològica (Tarragona, 1994), Tàrraco: mitologia i cultura religiosa (Tarragona, 1997) i Bacus dels ritus i dels rostres (Tarragona, 2001) o el més actual, Història de Tarragona, una ciutat mediterrània, publicat per la Editorial Arola el 2006.

El Consell Assessor de l'Observatori de la Igualtat i diverses entitats de la societat civil faran propostes de qui reuneixin els requisits establerts en cada convocatòria. El Consell es compromet per aquesta causa a fer difusió entre la societat civil i implicar més agents en la realització de propostes, polítiques, mesures o recerques que donin suport a la tasca de les dones a la societat i materialitzin els seus drets amb la fi d'arribar a assolir una societat més justa i igualitària.

Bases

Amb aquesta distinció es vol reconèixer les persones, entitats, institucions o col·lectius de la societat civil i del món acadèmic per la seva tasca en la visibilització de mesures que compartin la defensa dels drets de les dones.

1. La distinció consistirà en un guardó en què es visibilitzi la causa del nomenament i la voluntat de la URV i de l'Observatori de la Igualtat per donar suport a les iniciatives preses en aquest sentit.
2. Les propostes es tramitaran a través de la oficina de l'Observatori de la Igualtat (carrer Escorxador, s/n, 43003) a través de l'imprès que es facilitarà a en la mateixa seu.
3. La distinció s'atorgarà per majoria de vots. Si algun dels membres no pot assistir a la reunió, podrà emetre el vot per escrit i trametre'l, certificat, a la presidenta.
4. Les entitats o persones físiques que poden rebre la distinció han d'estar vinculades a la província de Tarragona i han de tenir la seu en qualsevol ciutat o poble d'aquesta zona.

Acta del jurat 2009

Sessió: 1/2009

Dia: 24 de febrer de 2009

Hora: de 18 a 19.30 h

Lloc: sala de juntes del Rectorat

Assistència: Dra. Montserrat Duch (presidenta), Dra. Virginia Cádiz, Dra. Joana Zaragoza, Sra. Mar Figueras, Sra. Arantxa Tèvar i Dra. Inma Pastor (secretària).

Desenvolupament de la sessió

Es constitueix el jurat que ha de decidir la concessió de la I Distinció M. Antònia Ferrer i Bosch. Per a aquesta edició, el jurat està presidit per la Dra. Montserrat Duch, i també en formen part la Dra. Virginia Cádiz, la Dra. Joana Zaragoza, la Sra. Mar Figueras i la Sra. Arantxa Tèvar, totes membres del Consell Assessor de l'Observatori de la Igualtat de la URV.

Amb la creació de la Distinció M. Antònia Ferrer i Bosch, la URV compleix dues mesures del Pla d'igualtat 2007-10, aprovat pel Claustre de la URV el 24 de maig de 2007. Les mesures 1.4 i 1.5 del Pla d'igualtat entre els homes i les dones (2007-10) preveuen la celebració d'un acte de reconeixement a la persona, departament o centre de l'àmbit de la URV i/o a la persona o entitat de la societat civil que s'hagi destacat per la defensa dels drets de les dones. La creació de la Distinció amb el nom de

M. Antònia Ferrer i Bosch permet reconèixer la feina de moltes persones per fer possible que les dones gaudeixin de la llibertat i la igualtat a què tenen dret.

Aquest Pla d'igualtat mostra el compromís institucional de la URV amb la igualtat de gènere i emmarca les accions que, en aquest àmbit, l'Observatori de la Igualtat ha anat duent a terme.

D'entre les candidatures presentades, el jurat ha decidit atorgar la Distinció M. Antònia Ferrer i Bosch de l'any 2009 a la Sra. Berta Ramos, membre del Gabinet de Comunicació de la URV. D'entre els mèrits de la distingida, el jurat vol destacar el compromís amb la defensa dels drets de les dones al llarg de la seva trajectòria personal i professional.

A la dècada dels setanta (1973–1982), Berta Ramos va treballar a Tarragona per l'emancipació de les dones des de l'Associació Catalana de la Dona. Era una organització feminista creada a Barcelona el 1976, després de la celebració de les primeres Jornades Catalanes de la Dona 1976 (a la qual van assistir 4.000 dones), amb l'objectiu d'assolir la plena igualtat jurídica i social de la dona.

Berta Ramos comença a treballar l'any 1979 a Ràdio Tarragona, on fa el programa *La Mujer, hoy*, i també per a RNE, Radiocadena Espanyola i Ràdio 4. Coincideix Ona Nova, les primeres emissions radiofòniques municipals de l'Ajuntament de Tarragona. En premsa, ha treballat des del 1984 per a *El Periódico*, *Diari de Barcelona*, *Diari de Tarragona*, on fa també opinió (1991–92), el diari *Catalunya Sud* (1986–87) i *El País*. En televisió, l'any 1982 presenta el primer programa informatiu descentralitzat per demarcacions, a TVE, *Ara, Tarragona*, des dels estudis de Miramar a Barcelona (1982–1983). Col·labora en les emissions de Televisió Municipal de Tarragona i de 1988 a 1992 és delegada corresponsal de TVE a Tarragona. Aquesta delegació permanent de televisió és la primera que hi va haver a la ciutat.

El 1993 deixa la corresponsalia d'*El País* per organitzar i posar en marxa a la URV el Gabinet de Comunicació. Ha estat cap del Gabinet de Comunicació amb els rectors Joan Martí i Castell i Lluís Arola fins al 2002. Va participar en l'elaboració del I Pla de comunicació de la URV, on encara treballa en les àrees de comunicació interna i periodisme digital.

El desenvolupament del Pla d'igualtat a la URV és una feina que impulsa l'Observatori de la Igualtat però l'èxit depèn del compromís i implicació de tota la comunitat universitària. El jurat vol destacar la feina que el personal d'administració i serveis fa i pot fer per eliminar els comportaments sexistes i els biaixos androcèntrics que, de manera directa o indirecta, conscient o inconscient, conformen el funcionament de la nostra Universitat.

El jurat entén que la seva feina per dotar la URV d'una imatge corporativa que trenqui amb estereotips sexistes, la tasca professional que desenvolupa per visibilitzar les dones i les seves aportacions, així com el compromís de la candidata amb la implementació del Pla d'igualtat de la URV (2007–2010) la fan adient de rebre aquesta Distinció.

La presidenta aixeca la sessió de la qual, com a secretària, estenc aquesta acta.

La secretària

Vist i plau

La presidenta

Nota biogràfica de Berta Ramos

Neix a Tarragona (2 de novembre de 1954), on ha viscut pràcticament sempre i on ha desenvolupat la vida i la professió com a periodista.

Activista política antifranquista i del feminisme a la dècada dels setanta a la ciutat (1973–1982), va treballar per l'emancipació de les dones des de l'Associació Catalana de la Dona. Amb 23 anys, va presentar-se com a candidata per Tarragona a les primeres eleccions generals democràtiques de 1977 en la candidatura d'Esquerra de Catalunya (Front Electoral Democràtic).

Com a periodista, ha treballat en ràdio, premsa i televisió, en agències de publicitat i ha col·laborat amb el Col·legi de Periodistes de Catalunya.

L'any 1979 comença a treballar a Ràdio Tarragona, on fa el programa *La mujer, hoy*, i també per a RNE, Radiocadena Española i Ràdio 4. Coincideix amb el periodista Enric Pujol el primer programa radiofònic d'informació municipal i després *Ona Nova*, la primera emissió radiofònica municipal de l'Ajuntament de Tarragona, precedent de Tarragona Ràdio.

En premsa ha treballat des del 1984 per a *El Periódico* (pàgines de Tarragona «Catalunya Nova»), el *Diari de Barcelona*, el *Diari de Tarragona* —on fa també opinió— (1991-92), el diari *Catalunya Sud* (1986–87) —alternativa progressista de la demarcació al *Diari de Tarragona*— i *El País*. En televisió l'any 1982 presenta el primer programa informatiu descentralitzat per demarcacions a TVE, *Ara, Tarragona*, des dels estudis de Miramar de Barcelona (1982–1983). Col·labora en les emissions de la

Televisió Municipal de Tarragona i, de 1988 a 1992, és delegada i corresponsal de TVE a Tarragona. Aquesta delegació permanent de televisió és la primera existent a la ciutat.

El 1993 deixa la corresponsalia d'*El País* per organitzar i posar en marxa a la URV el Gabinet de Comunicació. Ha estat cap del Gabinet de Comunicació amb els rectors Joan Martí i Castell i Lluís Arola, fins a l'any 2002. Va participar en l'elaboració del I Pla de comunicació de la URV. Actualment continua treballant-hi, en les àrees de Comunicació Interna i Periodisme Digital.

Quant a la formació, va estudiar a la universitat tres cursos de Psicologia, els dos primers cursos comuns de Filosofia i Lletres a la delegació de Tarragona de la UB, i el tercer curs a la UB (1972–1975). En ple exercici professional com a periodista, va estudiar dos cursos de Periodisme a la Facultat de Ciències de la Informació de la UAB (1984–86). Té el diploma de Gestió Integral de la Comunicació a les Organitzacions (2003) de la UB virtual (300 h) i ha assistit a cursos, seminaris i jornades de comunicació.

Obté el certificat de coneixements de llengua catalana (nivell C) de la Junta Permanent de Català (1982) i, el mateix any, el nivell D en llengua francesa de l'Escola Oficial d'Idiomes i el diploma d'Estudis Francesos de la Universitat de Tolosa Le Mirail.

La força de la vida

Berta Ramos

10 de març de 2009

Agraeixo de manera sincera al jurat la seva generositat en atorgar-me aquest premi, que en absolut no m'esperava i ha estat una sorpresa agradable. Em satisfà, especialment, que me l'hagin concedit persones amb les quals treballo cada dia en aquesta casa, i que m'han mirat amb bons ulls. Francament no crec que hagi fet res d'especial, he fet el que m'ha sortit de dins, el que ha fet molta gent que potser mai rebran un premi. Jo he estat afortunada. Moltes gràcies.

El passat sempre torna, i en el meu cas ha tornat amb la recuperació de la memòria democràtica o històrica, que fan a la ciutat l'Arxiu municipal i una professora d'Història d'aquesta casa. Recordaré breument aquells temps des del punt de vista d'una dona jove, que jo era llavors.

Em refereixo al passat de quan jo tenia l'edat dels alumnes que sou en aquesta sala, des dels 19 quan era estudiant, l'any 1972, als 28 anys; etapa que he de reconèixer que per la seva intensitat, ha marcat molt la meua vida i les actituds posteriors, tot i que no n'he estat conscient plenament fins fa poc temps.

Vam viure moments polítics decisius, just abans i després de la mort de Franco, l'any 1975. I els estudiants de la Universitat, la nostra Universitat, llavors la Divisió Universitària del Camp de Tarragona de la UB de la plaça Imperial Tàrraco, hi participaven plenament. Els motius de les

assemblees i vagues eren majoritàriament extraacadèmics: reivindicació de les llibertats democràtiques, solidaritat amb treballadors d'una empresa o vagues generals contra el règim.

S'estava fent una transició a la democràcia, es buscaven nous camins, semblava que tot fos obert. On s'arribaria, en la transformació de la societat, cap a una societat més justa? La política llavors era il·lusionadora, sobretot quan es viu des de la joventut, radical i optimista en el meu cas. Després de la sequera franquista, la ciutadania estava àvida d'alternatives polítiques i tots els mítings s'omplien. Els partits polítics d'esquerra es van fer poderosos, si es volia militar en un partit polític n'hi havia per triar i remenar, fins a la fragmentació. Segur que molts de vosaltres de la mateixa generació que jo recordareu aquells temps.

Jo buscava, com molts, una alternativa global a la societat i creia fermament en una utopia, la societat sense classes. Vaig començar a militar en el Partit del Treball d'Espanya (després seria de Catalunya). Les dones constituïen un sector que s'havia d'emancipar, sense elles no era possible canviar la societat. Demanàvem igualtat en general davant la llei, una llei de divorci, la despenalització de l'adulteri i de l'avortament; dret al treball remunerat fora de casa, a la contracepció, a un paper actiu en la societat i en la política, entre moltíssimes altres coses. Ens emmirallàvem en els drets que havien tingut les dones en la Segona República.

Així, després d'assistir a les Jornades Catalanes de la Dona al Paraninfo de la UB l'any 1976, vaig començar a treballar a Tarragona i als barris com a activista entre les dones. Crec que les que vam participar en aquestes Jornades (o almenys jo), importants des del punt de vista històric com a punt de partida del relleu del moviment feminista, no n'èrem en absolut conscients; èrem allí d'una forma espontània, empeses per la lògica, perquè el que demanàvem era natural.

En la meua vida vaig ser molt radical i quan vaig començar a militar activament en la política, amb les dones, m'hi vaig dedicar a temps complet. Vaig deixar Psicologia a tercer curs a Barcelona, vaig tornar a la ciutat i em vaig posar a treballar en una fàbrica tèxtil de tendes de campanya, al costat de la mítica fàbrica Seidensticker, on hi havia un nucli molt potent de dones sindicalistes, i vaig anar a viure al barri de Bonavista. Jo m'acabava de casar, Jordi i jo compartíem el mateix projecte, i a Bonavista érem «los catalanes» del carrer 23.

A l'Associació Catalana de la Dona, des d'on vam treballar molt activament, vaig estar amb Àngels Garcia, Paqui Díaz, Ángeles Prieto, Montserrat Tiñena, Reyes Sánchez i M. José Ripoll.

D'aquella època recordo amb afecte dos gestos dels meus pares, que van veure com jo truncava les meves pròpies expectatives naturals i el que ells volien per a mi, que acabés la carrera i que treballés en la meva professió. Abans de casar-me, de marxar de casa, jo ja treballava a la fàbrica tèxtil i entrava a les 6 del matí. La meva mare em preparava la carmanyola amb el menjar, i el meu pare, un petit empresari, m'acompanyava amb el cotxe fins a les portes de la fàbrica. Molts anys després he valorat aquests gestos com els d'uns pares que, tot i no estar d'acord amb el que feia, no volien perdre el contacte amb mi.

Vaig viure, doncs, aquella època amb molta força, amb alegries i desencisos. La ideologia franquista havia arrelat fortament en la mentalitat de les dones i era difícil, si no impossible, capgirar-la com un mitjà amb la urgència que una persona jove com jo esperava, desitjava. Ha costat molts i molts anys arribar on som ara, a canviar el pensament predominant en la societat respecte del paper que juguem i hem de jugar les dones.

Per això vull compartir aquest premi amb tots aquells companys i companyes que vaig tenir, que es van lliurar en cos i ànima a una causa de manera absolutament desinteressada i que no esperaven cap butaca política a canvi. Parlo dels qui es van jugar la vida i van morir per fer una pintada, o per una bala perduda de les forces de l'ordre, dels qui van ser a la presó, i d'altres que van fer sacrificis personals menors, si es compara amb la pèrdua de la vida o la presó: aquells qui arrossegaven criatures petites, perquè no tenien amb qui deixar-les, a hores intempestives per tot el territori català per celebrar inacabables reunions polítiques; els qui van posar la causa política per davant d'una relació afectiva o aquells qui, acabada la transició, van quedar endeutats personalment per crèdits que havien demanat per finançar la causa.

Vull recordar també, de tota aquella època, companyes que treballaven des d'altres opcions polítiques i que després ens hem trobat totes plegades a la Universitat: Esther Forgas, Charo Romano, Alícia Pasca i Rosa Queralt, del Bloc Feminista.

Precisament a través de l'activisme dels nostres drets, entro en contacte amb el món de la ràdio, amb Ràdio Tarragona, on començo a fer de periodista. Comença una etapa de recuperar la meua vida personal i començar una professió. El primer programa que faig és «La mujer, hoy», dins el programa *Club de la Radio*, del periodista Pedro Barrachina, que és qui me'n dóna l'oportunitat, i on es tracten temes d'actualitat del moment des d'una perspectiva progressista. Adapto biografies de dones il·lustres al mitjà radiofònic.

En definitiva, passo de ser una actora política a ser espectadora de la realitat i de la política des del periodisme, feina que m'ha apassionat sempre des que la vaig descobrir, i que té llums i ombres.

L'etapa en què treballa de corresponsal de TVE (1988–1992) em resulta especialment atractiu des del punt de vista de l'actualitat al nostre territori. He d'informar sobre el segon atemptat d'ETA al rack de Repsol, sobre el tancament de la primera central nuclear, Vandellòs I arran de l'accident; de la implantació del Parc Bush (Port Aventura) enmig del polèmic procés de segregació de Vila-seca i Salou, de la lluita dels pagesos en la crisi de l'avellana i de la mobilització important dels anti-Pla de residus, que s'organitzen contra la construcció d'un abocador de residus industrials a Forès, a la Conca de Barberà.

Sent periodista, com a dona de la meua generació he viscut malament, amb sentiment de culpa, la dicotomia entre atendre el meu fill i la meua feina, sense horaris i inclosos caps de setmana. No descobreixo res de nou, és un sentiment compartit per moltes de nosaltres. Sóc una més de la llista.

El 1993 entro a la Universitat, de la mà del rector Joan Martí i Castells, a posar en marxa i organitzar el Gabinet de Comunicació. Els nou anys en què vaig ser cap del Gabinet van ser de molt treball i d'entusiasme per a la URV que s'havia creat i que creixia. Al principi la situació econòmica, derivada dels traspessos no ben valorats de la UB a la URV, i després la sempre baixa ràtio de PAS/PDI, han fet necessari durant molts anys el voluntarisme del personal d'administració i serveis, del meu col·lectiu. Col·lectiu en què sempre, abans i ara, m'hi he trobat molt a gust i hi he tingut i tinc companys excel·lents i molt bons professionals.

Respecte a la Universitat, l'expectació dels mitjans de comunicació és màxima, la integren ràpidament en la realitat noticable del territori i

són uns bons clients del Gabinet: donen molta feina. Són temps de dinàmiques perverses, on molts problemes interns de la Universitat s'aïregen i es dirimeixen als diaris, i on hi ha moltes veus que volen representar la Universitat, però no interpreten la mateixa peça. També són els anys en què al Gabinet treballem per aconseguir que la Universitat tingui mitjans d'informació propis. Però durant els quatre primers anys treballo en solitari, amb una persona de suport administratiu compartida amb un altre departament. L'any 1997 s'hi incorpora la periodista Cinta Bellmunt, primer a mitja jornada i més tard a jornada completa, sense la qual hauria estat impossible arribar a tot i a la qual estaré sempre agraïda per la seva dedicació i les seves qualitats.

De tot aquell temps dos fets van ser difícils des del punt de vista de la comunicació, fruit de conflictes interns: l'any 1998 es produeix una crisi en el si de l'equip rectoral, per divergències en la forma de governar la Universitat, que desemboca en la convocatòria d'unes eleccions anticipades. Aquestes crisis són de molt mal explicar a l'exterior. Poc després, el mateix any es gesta la crisi de la llengua als exàmens de la selectivitat, durant la qual la URV es veurà immersa en un remolí mediàtic imparabile que dura tres anys, enmig del pimpampum dels diaris i ràdios més rànçies de l'Estat. Aquesta última experiència és dura, especialment per al rector, Lluís Arola i per al coordinador de les PAU, Joan Igual, que són processats penalment i justament absolts l'any 2001. Al Gabinet encarem aquesta crisi de comunicació sense cap mena de suport extra, ni humà ni de pressupost per a accions extraordinàries.

La Universitat ha canviat molt afortunadament en aquests anys, i una de les coses que observo, amb més enveja, és que avui les dones que tenen responsabilitats o simplement són tècniques altament qualificades gaudeixen amb normalitat de les baixes maternals o de les reduccions de jornada mentre crien els seus fills. Per sort, la mentalitat ha canviat, està ben vist que ho facin. Aquest és un gran pas, ja no cal patir per haver de prendre decisions excloents.

I ja que hem parlat de la feina, de la vida vull referir-me a una experiència intensa que he tingut en els últims anys. Una vivència comuna a moltes persones, especialment les dones, que assumim majoritàriament el paper de cura i de companyia dels pares grans. Els meus pares, com molts, van tenir mala sort amb la salut, i la seva vellesa no va ser fàcil. He

estat anys dedicada amb intensitat a ells i sé que és molt dur, comporta una renúncia personal i un desgast psicològic importants. Es fa per amor, perquè és un deure i perquè tots passarem per la mateixa etapa. Segurament aquí hi ha persones que es troben en la mateixa situació; les vull animar i dir que en cada moment sabem on hem de ser, si ens preguntem a nosaltres mateixes; que els períodes de la vida no tornen i que cal saber jugar bé.

Vull acabar també encoratjant totes les dones a creure en elles mateixes i a treballar per aconseguir el que volen. Això que dic pot semblar sobrer, però crec que és fonamental aconseguir la confiança permanent en nosaltres mateixes, perquè és la clau de l'èxit del que ens proposem en el futur. És la millor base perquè el Pla d'Igualtat de què ens hem dotat sigui útil i l'Observatori de la Igualtat pugui reeixir en la seva tasca.

Moltes gràcies. Us dedico el premi a totes vosaltres!

La situació de les dones i els homes a la universitat: necessitat de polítiques d'igualtat

Inma Pastor

El curs 2007–2008 ha estat el primer en què ha començat a funcionar l'Observatori de la Igualtat de la URV i, sobretot, ha estat el primer curs en què la nostra Universitat ha donat llum verda a la implantació del primer Pla d'Igualtat per raó de gènere, el primer pla d'igualtat entre homes i dones. Crec que el fet és prou novedós perquè em permeteu compartir amb vosaltres algunes reflexions i, sobretot, la satisfacció de pensar que aquest pla ens permetrà tenir una universitat de més qualitat.

Les dones a la universitat

A la universitat pública espanyola, en el curs 2005–2006 el percentatge de dones és del 36,5%, mentre que el d'homes és del 63,4%. Si es desagreguen per categories, aquestes dades mostren una realitat diferent, ja que en el cos de càtedres d'universitats elles només representen un escàs 13%. Si relacionem la quantitat de dones i homes catedràtics amb els titulars, resulten unes dades que il·lustren bé la realitat: entre les dones, per cada catedràtica trobem 8,4 dones titulars; tanmateix, entre els ho-

mes trobem un catedràtic per cada 2,3 homes titulars. I això en un moment en què la quantitat de noies supera la quantitat de nois tant entre l'alumnat matriculat a totes les universitats com entre l'alumnat titulat. I això és així per a l'alumnat des de finals dels anys vuitanta. Les dades ens diuen, doncs, que tenim moltes noies entre l'alumnat i entre els que aconseguixen títols universitaris. En el moment d'entrar a formar part del personal científic de les universitats tenim un 50% de cada sexe, en un segon moment de carrera professional tenim un 63% d'homes i en la cúspide de la carrera professional, és a dir com a catedràtics, tenim un 87% d'homes. Com veieu, en algun moment d'aquest camí hem perdut —podríem dir «expulsat»— les dones de les institucions científiques. El mateix o agreujat passa en àmbits professionals no universitaris, però això no és cap consol.

En el cas de la URV la situació es reproduïx, tot i que les dades són una mica més favorables a les dones, ja que en aquests moments tenim un 40% de dones en tot el PDI i gairebé un 20% en el col·lectiu de catedràtics.

Alguna dada més per dibuixar l'escenari en què hem d'actuar: en la dècada dels vuitanta es van incorporar, en el conjunt de les universitats espanyoles, 1.300 homes més que dones i, en la dècada dels noranta, moment de màxima expansió de les universitats, s'hi van incorporar 2.500 homes més que dones.

Aquestes dades es mantenen constants en el temps, ja que, tot i que ha augmentat el nombre de dones en el cos de titulars, ho ha fet per sota del nombre d'homes i, a més a més, no ha augmentat proporcionalment el pes de les catedràtiques. Dit d'una altra manera: entre el curs 1985–1986 i el curs 2005–2006, el percentatge de dones a la universitat espanyola ha augmentat del 25% al 36%, però el percentatge de catedràtiques només ha variat del 7% al 13%.

És a dir, si la realitat funcionés de forma «natural» (entre cometes) o, en la terminologia que és habitual a la universitat, si la realitat funcionés meritocràticament, el curs 2005–2006 hauríem d'haver tingut, en el conjunt de les universitats públiques espanyoles, un 18% de dones catedràtiques, però la dada real és del 13%. Què ens mostra això?

Dues coses que vull destacar: d'una banda, que no podem confiar que el pas del temps de forma natural arregli la situació de les dones. El

temps per si sol no farà més que reproduir una situació en què moltes dones no veuen totalment reconeguda la seva feina. D'altra banda, les dades ens mostren que, tot i la progressiva incorporació de més dones a les diferents activitats professionals, les organitzacions, la societat en general, funciona generant un biaix de gènere que afavoreix els homes.

Les polítiques d'igualtat a les universitats

Davant de realitats tan constants i consolidades, si no es prenen mesures —polítiques, socials, legals o del tipus de que sigui—, la realitat, per defecte, funciona de manera que s'atorga més valor a allò que fan els homes. És aquí on entrem i prenem sentit les polítiques d'igualtat entre homes i dones, polítiques decidides que assegurin que no perdem el capital humà femení que estem formant.

La revisió que reclamem des de la mirada de les dones ha estat anomenada la «desgeneració» de la ciència. Tot i ser un barbarisme en la nostra llengua (no ho és en anglès, idioma en què neix aquesta reivindicació de la revisió de la ciència), aquesta expressió planteja la necessitat de revisar el coneixement científic que s'està produint per tal d'assegurar-nos que allò que se'ns presenta com a veritat científica ho és, realment, tant per a homes com per a dones, i recull la realitat dels uns i de les altres.

La ciència ha estat majoritàriament en mans dels homes i ha ignorat, la majoria de vegades, les aportacions de les dones o ha discriminat, en altres molts casos, les mateixes dones.

Però convençuts i convençudes d'aquest objectiu de revisar i fer una ciència millor, ens queda el més difícil: fer-ho. Com podem fer ciència «desgenerada»? Com podem fer ciència sense biaix de gènere?

Els EUA han liderat els estudis de gènere a les universitats i també han estat els primers a prendre mesures per estimular la incorporació de les dones a les ciències, conscients que fins fa molt poc han estat en minoria o excloses d'algunes àrees científiques. La UE fa anys que dedica esforços a analitzar els processos de discriminació que es produeixen i a fer propostes concretes de polítiques de gènere a les institucions científiques.

Diverses iniciatives, relativament recents, han impulsat les polítiques per promoure la igualtat a les institucions científiques:

El 1994 quinze professors de la Facultat de Ciències del MIT (Massachusetts Institute of Technology) van elaborar un informe que demostrava la discriminació que patien les dones investigadores respecte als homes, discriminació que es constata en els espais, els recursos econòmics per a la recerca, els salaris i l'estatus de què gaudien. Les evidències eren tantes que es va crear un comitè per reparar i evitar les desigualtats.

L'any 1998 va ser la Direcció General d'Investigació de la UE la que va crear una comissió per elaborar un informe sobre ciència i gènere i recomanar polítiques en matèria d'igualtat entre homes i dones. Aquell informe és l'informe ETAN i va donar peu a un seguit de mesures, iniciatives i resolucions per part del Parlament Europeu.

La darrera resolució d'aquesta institució sobre la temàtica dones i ciències té data de 21 de maig de 2008. En aquesta resolució es recullen totes les evidències mostrades pels múltiples informes i estudis realitzats i es recorda, entre d'altres coses:

- que el percentatge de dones en els nivells acadèmics superiors habitualment és inferior al 20% i els homes tenen tres vegades més possibilitats que les dones d'obtenir càtedres,
- que si bé uns procediments d'avaluació i de promoció transparents i justos són instruments necessaris, no són suficients per si mateixos per equilibrar el nombre d'homes i dones que es troben en càrrecs elevats.

El Parlament Europeu, en aquesta resolució, fa una sèrie d'observacions i demandes, d'entre les quals podem destacar-ne dues:

- observa que els criteris habituals per avaluar l'excel·lència no són neutrals respecte al gènere, i
- demana a la Comissió Europea i als estats membres que a l'hora d'identificar la investigació d'excel·lència tinguin en compte les diferències entre les carreres científiques d'ells i d'elles.

Tota la resta de recomanacions que fa el Parlament Europeu són accions d'una política clarament decidida a promoure la igualtat activa en les institucions científiques i les universitats.

La igualtat a la URV

Moltes d'aquestes recomanacions coincideixen amb les mesures que el Pla d'Igualtat 2007–2010 de la URV preveu desenvolupar i que hem articularat en cinc eixos d'actuació:

- *Primer eix:* Diagnosi i visibilització del sexisme, sensibilització i creació d'un estat d'opinió.

Amb aquest conjunt de mesures es tracta de donar a conèixer una situació (la desigualtat entre homes i dones) que molta gent creu superada. De fet, totes les generacions de dones consideren que la desigualtat respecte als homes és una realitat superada per la generació de les seves mares. La sorpresa és que aquesta creença és errònia. Cal, doncs, continuar fent visible les noves formes de la desigualtat.

- *Segon eix:* L'accés en igualtat de condicions al treball i la promoció professional. Organització de les condicions del treball amb perspectiva de gènere.

Els estudis realitzats mostren, com he apuntat abans, que un nombre excessivament elevat de dones abandona la carrera científica amb el pas dels anys. És l'anomenat model «de canonada que goteja» o «canonada foradada». Cal, doncs, intervenir per promoure que les dones (formades i preparades professionalment) continuïn amb els seus projectes professionals.

- *Tercer eix:* La URV, institució compromesa amb l'equitat de gènere.

La URV se suma a la Unió Europea en considerar que cal un elevat compromís institucional per assolir la igualtat entre homes i dones.

- *Quart eix:* Promoció de la perspectiva de gènere en la docència i la recerca.

En la línia que marca la Unió Europea, es constata que perduren els estereotips relatius al gènere en els sistemes educatius i es considera imprescindible revisar els materials docents que es fan servir i la formació del col·lectiu de docents en aquest àmbit.

- *Cinquè eix: Gènere i ciència a la URV.*
És important animar les joves a desenvolupar carreres científiques, i per això necessitem mesures que eliminin les barreres, com l'escàs finançament dels projectes, que es poden trobar en el camí.
- *Sisè eix: Representació equilibrada en els diferents òrgans i nivells de presa de decisions.*
Les mesures previstes en aquest eix busquen afavorir la presència de dones en els llocs superiors de responsabilitats en les universitats per assegurar-nos que compartiran amb els homes els espais i moments de presa de decisions.

Els darrers i molt recents anys, tant a l'Estat espanyol com a Catalunya, s'ha produït un increment de la sensibilitat davant el fet de la discriminació i les causes de la desigualtat entre homes i dones. Aquesta sensibilitat ha anat en la direcció de reconèixer la mateixa realitat de la discriminació i voler fer-li front.

Cal destacar la feina ben feta per la URV, que, ja l'any 2005, assumeix la necessitat de diagnosticar la realitat d'homes i dones a la Universitat i impulsa un estudi per als tres col·lectius que la integren: PDI, PAS i alumnat. Fruit d'aquell estudi, es constata la realitat de la desigualtat entre homes i dones, es decideix treballar per eliminar-la i s'elabora el primer Pla d'Igualtat de la URV, que va ser aprovat pel Claustre de la Universitat el 24 de maig de 2007. Aquest Pla és, doncs, el símbol i la materialitat del compromís de la Universitat amb una realitat que vol transformar. Es fa realitat així el que diu l'Estatut de la URV (Decret 202/2003, de 26 d'agost), concretament l'article 4: «La Universitat es regeix pels principis d'autonomia, llibertat, democràcia, justícia, igualtat i no-discriminació, independència i pluralitat. La comunitat universitària, i en especial els òrgans de govern de la Universitat, han de donar plena efectivitat a aquests principis.»

La creació de l'Observatori de la Igualtat, que en aquests moments jo dirigeixo, mostra el compromís de la URV amb el repte de la no-discriminació. Ara es tracta de sumar esforços i voluntats per fer realitat l'objectiu de la igualtat entre dones i homes. L'Observatori impulsarà la feina dins la Universitat, però fora d'aquí la feina és molta també.

2010 Any
de les Dones
i les Ciències

Quaderns de la Igualtat és una iniciativa de l'Observatori de la Igualtat de la Universitat Rovira i Virgili. Aquesta publicació representa la materialització de diverses mesures previstes al Pla d'igualtat de la URV (2007-2010), en què es plasma el compromís de la Universitat amb els valors de la igualtat i la no-discriminació. Quaderns de la Igualtat vol ser un espai que serveixi per difondre l'activitat investigadora en matèria de polítiques d'igualtat per raó de gènere i aspira a facilitar a la comunitat acadèmica i científica una nova eina al servei de la transferència de coneixement sobre dones i feminisme.

